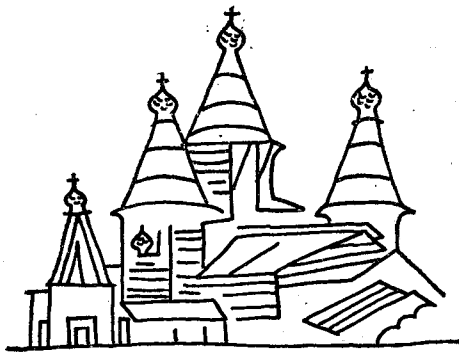

Mózes első könyvének nem kevesebb mint tizenkét fejezete szól. Ma már Komoróczy szerint sem tartható valószínűnek, hogy a Sir Woolley által az Eufrátesz folyó déli részén föltárt Ur város azonos volna az ő szülővárosával. Sokkal inkább a Tigris és Eufrátesz egyre inkább egymás felé keskenyedő északi közének Hárán szomszédságában fekvő, nemrégiben föltárt Uru városa az ő szülőhelye.

Kiválónak és jelentősnek kell tartanunk Hahn István „Osztályok és osztályharcok a bibliában” című fejezetének egyik gondolatsorát. Azoknak, akik esetleg azt hinnék, hogy az osztályok és az osztályharcok tárgyköre sztereotip és agyonnyúzott téma a marxista történetírásban, meg kell mondanunk, hogy az ott a legfontosabb és legközpontibb tények egyike, és számunkra is igazságokat közöl. Persze nem abban a vulgáris formájában, amelyből éppen a marxista elméletet féltreértő vulgarizálók támadták az Oszövetséget, a jézusi tanítást, az Újszövetséget, Szent Pál apostolt és az egyházat: hogy sem a próféták, sem ők nem hirdetik az osztályharc legradikálisabb formáját a rabszolgaság kérdésében. Egészen kiváló és rendkívül szabatos a válasz, amit Hahn István erre ad. Az is világos előtte, hogy a próféták állásfoglalása is elvi: elfogadják az adott helyzetet, bár élesen igazságtalannak tartják. S az is, hogy mit is használtak volna vajon a rabszolgázadások még akkor? Változtattak-e volna valamit is a helyzeten, amikor a rabszolgák fölé egy rabszolgatartó társadalom összes erői tornyosultak? A rabszolgaság ellenzőinek akkor be kellett érniük az elvi állásfoglalással. Jézus sem hirdet fegyveres harcot, amint ezt a római uralom ellen is fölöslegesnek tartja. „A bűnösök, a megvetett foglalkozásúak, a szegények, a megalázottak és megszomorítottak számára szól a hegyi beszéd, a Boldogok a szegények harci kiáltása, a szellemileg is elnyomó osztályok felé, akik bűnösöknek és ostobáknak is tartották azokat” — írja Hahn István. — Érthetővé teszi ez az evangélium erkölcsi lemondását a gonosszal szemben való földi — azaz valószínű — ellenállásról, de megérteti a papi körök, a jómódú elemek, a római uralommal összefonódott új arisztokrácia haragját is... a merész tanításokkal szemben. De a közelmúlt és a jelen forradalmárai: az ószövetségi próféták és evangéliumi parabolák igéinek értelmében küzdöttek a földi igazságtalanságok megszüntetéséért. „Hosszú történeti utakon torkoltak bele az elhangzott prófétai ígék a tömegeknek történetet formáló forradalmi mozgalmába”. Így végzi ezekre vonatkozó elemzéseit, amelyek kétezer év történetét ívelik át, és igazságot szolgáltatnak egyebek között Jézus hegyi beszédének. Ugyanebben a szellemben válaszol a törvény és az igazság kérdéseiben Pákozdy László Márton, de ő még tovább menve abban, hogy „Jézus nem eltörölni jött a törvényt és a prófétákat, hanem betölteni...”

De ha mindazt kommentálnók, amit *A biblia világa* gazdagon tartalmaz, egy másik és még nagyobb könyv lenne belőle. Meg kell ismételnünk, amit mondtunk már: Ezzel a kis könyvvel Rapcsányi László és beszélgetőpartnerei hasznos és nagyszerű munkát végeztek.

Borsowszky Jolán rajza